

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

36-ik szám.

Szerkesztői szállás.

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók : Üllői-ut és Kisfaludy-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal.

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók : Egyetem-utca 4-ik szám.

VISSZATEKINTÉS.

Tisztelt barátom Gyulai Pál ma egy hete bevégzett figyelői cikkében azt mondja, hogy ha az ő Szász K. elleni vitájában e lapok szerkesztője utólag sem nyilvánítaná ön véleményét, e mulasztás által írói, vagy irodalmi „jellemtelenség“ vádját vonná magára. Az, ki a cikket egész figyelemmel és jó indulattal olvassa, nem talál e kijelentésben egyebet, mint következtetést abból a mit Gy. a szerkesztői jogok és kötelességek felől már elébb elmondott; de a kevésbbé figyelmes, a botránykereső, az, ki az egésznek szerkezetéből csak egyes mondatok toronyhegyeit látja, könnyen úgy tekintheti, mint vádat a szerkesztő eddigi, bizalmatlanságot jövőbeli eljárása ellen, mint előre kész anathemát, mely lesujt azonnal, ha a pörnek vége s a szerkesztő mégsem áll elé egy tüzetes cikkel, melyben a vitát egy vagy más félre döntse. Megerősíti e botránylesést azon nyilatkozata Gyulainak, hogy ő nem akarta kimondani e vádat, Szász K. csikarta azt belőle ki. Ez minden esetre úgy hangzik, hogy az irodalmi, „jellemtelenség“ vagy már megvan, vagy erős a kilátás hogy meglesz, ha a szerkesztő elmulasztja ez *egyes* esetben a pört megsztani; s ebből aztán oly következtetés állna elé, hogy ha a szerkesztő minden *egyes* esetben föl nem lép mint bíró, nyilatkozó, vagy harmadik fél, tehát irodalmi jellemtelenség vádját érdemli. Mielőtt azonban ez a következtetés szabály, elv, vagy axioma tekintélyére kapna, jó lesz egyikéssé meghányi-vetni.

Gyulai a szerkesztőnek, véleménye nyilvánítására, a lap irányának feltüntetésére annyi utat módot enged, hogy csodálkozunk kellene, ha a fenforgó esetben a „jellemtelenség“ vádját úgy értené, mint talán némelyek érthetik, hogy t. i. azt csak mindannyiszor specialis nyilatkozással lehet elkerülni. Elmondja, mennyi módja van a szerkesztőnek lapja irányát megóvni, néha egyes jegyzetekkel, néha utó czáfolattal, néha az által, hogy az ügyet nyílt kérdésnek tekinti — gondolom, az egész lapban nyilatkozó tendenciával is, meg, ha a szerkesztő egyszersmind író is lapjában, a saját cikkeiben uralkodó iránynyal, s elszórt egyes nyilatkozatokkal is. Gyulai tehát nem értheti akkép, hogy a szerkesztő csak úgy vegyen fel az övétől eltérő nézeteket lapjába, ha a maga észrevételeit, *minden specialis esetben*, vagy aláakja, mint folyó jegyzeteket, vagy utólag tüzetesebb tárgyalásban kifejti. Nem értheti így, mondom, habár a fenforgó esetben épen követelni látszik is. Nem kívánhatja, hogy a szerkesztő minden egyes kérdésnél, mely lapjában megpendül, minden vitánál, mely ott fennforog, egy örökös areopag, vagy — mivel ítélete nem bírói decisio, hanem pusztá egyéni vélemény marad — egy örökös beavatkozó legyen a más beszédébe; egy oly akadémikus gáncsoló, ki vagy minden harmadik szóba belevág, vagy, miután végig hallgatta munkatársát, honorarium helyett azal fizeti ki, hogy neki fordul egy pánczélos paizsos cikkel s bebizonyítja, hogy társa,

véleménye csak labda volt, melyet azért dobott fel, hogy lehessen — ütni. Én, megvallom, így szerkesztett lapot még nem láttam, s ha látnék, sem volna örömemre. Ha Gyulai egész eddig vinné a szerkesztői kötelességet: megkérdeném tőle tréfából: vajon a Budapesti Hirlap szerkesztője, mikor az ő, a „Legujabb magyar lyráról“ irott gyönyörű cikkeit közölte, azért nem tette azokra semminemű észrevételt, mivel a megbírált költők felől — Tompától Meán-csekig — tökéletesen az a véleménye volt, a mi a bírálónak? Nem inkább azért-e, mivel Gyulai tehetségébe, igazságszeretetébe teljesen megbizott, s tudta, hogy a mit ő ír, az által *nyerni* fog az irodalom? Mindazáltal fogná-e Gyulai, vagy bárki más, „irodalmi“ jellemtelenséggel vádolni a Budapesti Hirlap akkori tisztelt szerkesztőjét? De nem kenyerem a kötődés, jelen esetben annál kevésbbé, mert ellátom, mit felelne rá, kihez a kérdést intéztem. Azt mondaná: politikai lapnál, mely (nálunk) csak kegyelemből ha vet egy pillantást a szépirodalomra, nem követelhetni, hogy szerkesztője a tárgya fölött is vigye a szellemi felelőséget: de ki egy aesthetikai közlöny bakjára ül, attól csakugyan megvárjuk, hogy keményen tartsa a gyepőt. De ha megengedi tisztelt barátom, hogy lehet tárgy, melyről aesth. lap szerkesztőjének sincs mindjárt kész véleménye, azt sem vonja kétségbe, hogy lehet olyan is, melyről a cikksorozat, vagy vitás pör végén sem állhatna elő, nem-hogy döntő ítélettel, de néha még határozott véleménynyel se. Teszem, egy oly kitűnő munkatársa, mint Gyulai, oly cikksort küldene be hozzá, melyben a *szép*-nek új meghatározását kísérlené meg felállítani. Ama polemicus szerkesztő, ki vagy örökké csillagoz, vagy az utolsó szót követeli, előre kétségbe esvén, hogy meghatározásnak meghatározást, vagy tüzetes czáfolatot tessen ellenébe, — kénytelen volna visszautasítani a remekül irott cikket ha, mint valószínű, abban sem találná a *szépet* kimerítően, teljesen meghatározva. S mit nyerne az irodalom? Nem okosabban tesz-e, ha kiadja a sok szellemmel és remek tollal irott cikket, még pedig, ha jobbat nem tud mondani, minden észrevétel nélkül mint új véleményt az eddigiekhez, s ha valaki fölveszi

az ellen a keztyűt, annak szavát is engedi hallatszani lapjában? Vagy a jelen és jövőbeli olvasó közönség (értem, nem a gondtalanul olvasó *nagyot*, hanem a gondolkozó, vizsgálódó *kicsinyt*) *ítéletére* nem bizhatunk semmit? Tehetjük-e, hogy véleménye valamely tárgyról az legyen, mit a szerkesztő utoljára mond, s ne az, mit az illető cikkek, vagy vitás pör folytán magának képzett; és szükséges-e, hogy mindannyiszor a szerkesztőét is hallja, ki itt nem bíró, csupán egy harmadik fél mely, kell nem kell, ott lábatlankodik mindenütt? Nem mondom ezzel, hogy a szerkesztőnek sohasem szükség vagy nem szabad közbe vagy utánszólni — gyakorlatom czáfolna meg — de hogy ezt minden eltérő vélemény alkalmával tennie kelljen: tamás vagyok benne. Utoljára nem is gyözné, habár szerkesztői helyzete nem volna is „*sine cura*“ (!?!) s mit nyerne vele? Azt, hogy munkatársai, közönsége előtt a „legkiállhatlanabb szerkesztő“ névére tenne szert. — Nem értem tehát úgy Gyulai követelését, mintha ő minden specialis esetben replicát kívánna a szerkesztőtől: kívánata két ágra oszlik: vagy *véleményét* a tárgyról hallassa a szerkesztő — vagy *jelentse* ki, hogy nyílt kérdésnek tekinti az ügyet. De ha az elsőt nem teheti, mi szükség az utolsóra? Az által, hogy lapjába vette, s hagyta vitatni pro et contra, eléggé mutatja, hogy a kérdés *nyílt*; az által, hogy hallgat, pedig azt, hogy ő nem bírja, vagy nem látja még idejét, *bezárni*.

Ennyit előre; noha „Visszatekintésem“ ez uttal nem annyira Gyulai pörös ügyét illeti, mint igen tisztelt munkatárs Brassai urnak a „fordításról“ lapunkban folyó derekas cikkeit, különösen a nem rég lejárt III-dik számút. Csupán azért szabadkozám előre, nehogy az lássék némely föntebb jellemzett olvasóm előtt, mintha Gyulai anathemája riasztott volna rám, s azért rohanok a tudomány, elmésség s logica fegyveres Goliáthja ellen, gyöngé pálczával, ugyan mint Dávid, de a „Seregek urának neve“ nélkül. Egyébaránt én még e pálczát is leteszem: Brassai cikkének nem annyira *ellene* akarok írni, mint úgy *melleste*, körül is belül is, elmondani egyetmást, a mi olvasás (meg correctura) közben eszembe ötlött, en at-

tendant, azaz míg a tisztelt író szives lesz a hátralevő részt is beküldeni.

Soha nagyobb szükségét nem érezte irodalmunk, mint most, hogy a magyar nyelvet éktelenítő, s megrontó germanismuskok s mindenféle *ismuskok* ellen valamely erős hang szünet nélkül kiáltsa a „Carthaginem delendam“-ot. Régebben, ha valami idegen szerűt, latinból, francziából, németből átvettek, noha az ily kölcsönzés által a nyelv szüz eredetisége mindinkább lehimlett, az az egy vigasztalás meg volt mégis, hogy puhán kötött, szélesszáju, terjengő stílus helyett, csinosabb, tömöttebb, rövidebb kezde lábra kapni: a *szép selypítő*, mint Kazinczy szokta kifejezni magát. Hiba volt minden esetre alsóbb foku nyereményért, minő a nyelv rövidsége, csínja, hangzatossága, magasb foku sajtáságot, a szókötést, a nyelv életműszerét támadni meg; annál inkább, mert meg sem vala kísértve, ha vajon rövidség, csín, hangzatosság nem épen ugy eszközölhető-e magának a nyelvnek határai közt. Csak egy példát hozok fel. Germanistáink, mint nyelvszépséget honosíták meg az effélét: „nyargal a huszár, forgóval süvegén, karddal az oldalán“ stb. s nem vették észre, vagy nem akarták, hogy ezt a magyar ki tudja fejezni rövidebben, s élénkebb hatással: „nyargal a huszár, süvegén forgó, oldalán kard.“ Mindazáltal a mi régebben történt, legalább volt benne czél, s első tekintetre szükségesnek mutatkozott, így némileg menthető is; de a mi most, csupa lustaságból, hebehurgyaságból, s a magyar nyelvérzék ide s tova tökéletes kihalásából történik: az rettenetes. Nincs is már magyar syntaxis. S a mi boszantóbb, ez idegen kakukfiak tetemesen pongyolábbak, idomtálabbak, mint az eredeti fészek csinos madárkái. „Legyen ön oly jó, tegye meg ezt.“ Sziveskedjék megtenni. „Akarja ön?“ Tetszik? „Leföztem“ (egy novella címe, első szó egy könyvben). Leföztek. „Ő nem hagy magára várni.“ Nem váratja magát. Stb. stb. Tisztelt munkatársunk e szerint a lelünkől vette a szót, midőn ez ájulás ellen a romlatlan, ép magyar nyelvérzékre hivatkozik, azt is jól cselekszi, ha élesebb metszést tesz e holttetembe. Csupán arra kívánjuk figyelmeztetni, hogy az ép nyelvérzékre hivatkozás sem mindenkor biztos, ha az il-

lető a népnyelvet minden, vagy minél több szójárásban nem ösmeri, egy két vidék táj-szólamának ismerete megcsalhatja. Igaz ugyan, hogy a tájbeszédék különbsége leginkább egyes szavakban s azok kiejtésében nyilatkozik; a szókötés jobbadán ország-szerre ugyanaz: de én mégis ugy tapasztalom, vannak a syntaxisban a tájak szerint némi árnyalatok, melyeket nem szabad kifelejtenuk a számításból, midőn a nép nyelvére hivatkozunk. Ilyen már a tisztelt munkatársunk által felhozott felelő *de*, s ilyet magam is tudnék emliteni néhányat. Egykor erős vitám volt ezen kifejezés mellett *azzal* tartani (= ugy vélni; egy értelmű a német *dafürhalten*-nel), melyet én a biharmegyei nép szájából ismerek: erdélyi barátim pedig mennyre földre tagadták e kitétel magyarságát, szintén a nyelvérzékre hivatkozván. Ha már most rám sütik a germanismus bélyegét; igazok lesz-e? — Más eset. Biharban: „*vele* átellenben,“ „*vele* szemközt.“ Átkelve a Tiszán, egyszerre hallom: „*neki* átellenben“ — „*neki* szemközt.“ Soha nem hittem volna el, hogy ez utóbbiak magyarul vannak, ha csupán bihari nyelvérzékemre támaszkodom. És most melyiket vádoljam idegen büzzel? Nem merem egyiket is. — Vagy lehet-e mondani, hogy a „*megunja magát*“ (er *langweilt sich*), németes, — s *unatkozik* a magyar; mely új szót a nép sohasem használ, míg amaz kirekesztőleg, holott amaz szorosabban illik a német kaptára. Ismétlem, óvatosak legyünk a nyelvérzékre hivatkozásban.

Mit az *összefüggés*, *ellátni* szavakra megjegyztettem, annak állok. Az elsőnek nem magyarságát, csupán régiségét vitatom, mert elvont értelme lévén, csak könyvből ismerem, a nép nyelvéből nem tudom támogatni. Másképp vagyok az *ellátni*-val. Ez két elemből van összetéve: *el* és *lát*. Tökéletesen osztom értekezővel a boszankodást, melyet benne az *el*-(roszul) *osztani*, *el*-(félre) *ismerni*-félre germanismus költ: mégis, ime, ha megkérdezem ifjúkori nyelvérzékemet, egyetlen *egy szóban*, de csupán abban, az *el* — határozónak oly árnyalatát lelem, mely igen hűz ama németeshez. Szántalanszor hallottam, azon nép közt, melynek a Toldi nyelvét köszönöm, hogy péld. „a húsz garas csak 19-re ütött ki, mert talán egyet *elol-*

vastak a többi közt;*) vagy hogy „egy huszas hamis volt, de elolvasták,“ az az nem vették észre, mikor olvasták. Ez csupán az olvas igében, mikor értelme: számlál; itt is, midőn egyet a többi közt; de már nem mondanák: a pénzt (összesen) elolvastam, azaz rosszul olvastam. — Továbbá az el határozó értelmét illetőleg, adnom kell valamit a t. munkatárs által mondottakhoz. Legszokottabb értelmét, mely valamely cselekvésnek távolítás általi bevégzése, ő mellőzi, mint céljához nem tartozót. Minden magyar érzi a különbséget e közt: megvág és elvág. Mindegyik bevégzett tény, de az utóbbi távolít is. Ő ama ritkább, de szintoly magyar értelmet veszi: elnéz, azaz nem akar, valamit észrevenni; és elnéz, azaz, nem büntet meg. Van még egy harmadik árnyalat. Elnéz, azaz csendesen végig vár, kiles valamit. „Csak elnézem mit csinál“ . . . mondja a magyar népdal, melynek rime nem idézni való. Elnézem, hogy mi lesz már belőle. Itt folytonos, passiv állapotot fejez ki az el. Így az ellátni is. Elláttam én azt, hogy sohasem leszek gazdag ember. Azaz végignézem egész életpályámon és meggyőződtem. — Másik elem az ellát-ben a lát. Értekező szabályul állítja fel: „a magyar a lát igével csakis a látást, a valódi látást fejezi ki, és semmi más kezelést, működést vagy hatást.“ Igaz lehet; de csak úgy, ha a látást át is viszzük (tropusban), s akkor mindjárt nem a valódi látás lesz, s megtörik a szabály. Mindenki tudja, hogy a „szívesen látom“ több, mint a puszta látás, több, mint csupán örömet bámulni valakire, benne foglaltatik a nyájas, előzékeny, vendégszerető fogadás, olykor az étel, ital s más anyagi dolog is. Gyakran pedig a lát, mint a gyakorító látogat tője, ez utóbbinak értelmében használtatik. „Sok jóval lát az isten“ — több lesz, mint videt, bizonyára. Hozzá, vagy utánaláttni sem a puszta passiv bámulás; a lát értelme épen valami más „kezelést, működést, hatást fejez ki“ a felhozott példákban; s ezek társaságában hadd nyerjen irgalmat a vendéglátás, melynek a szerkesztői jegyzés pártját fogta.

Most jó a kinéz, mely tagadhatlanul ocs-

mány kinézer (chineser) szó: „csipd, rugd, döfd, valahol kapod a gaz kölyköt.“ A magyar kinéz az ablakon, kinéz valakit a templomból, azaz elvárja míg kijő, de nem néz ki halványan s nem néz ki (üz ki, nézéssel) a társaságból valakit, mint ez legközelebb szintén lábra kapott.

Nem mehetek el a bir ige mellett se szó nélkül. Azt mondja t. értekezőnk, hogy a „birok vele“ törzsökös magyar értelme háttérbe és utoljára egészen ki lesz szorítva — a felkapott „ich habe“ ferdítés által. Ha megkérdenők olvasóit, husz közül nem tudom hány birná megmondani, mi hát a „bir vele“ vagy általában a bir töstörzsökös magyar értelme. Legkiválóbb a possum és possideo. Amaz határozatlan móddal: „nem birom megenni;“ ez többnyire tárgyesettel: „ki birja most ezt a pusztát“ mégpedig haszonbérben is: birja, nem tartja). Méltó megjegyezni, hogy valamint a possideonak tője a possum: úgy a bir igeének is azon jelentése, mely hatást, tehetséget, uralmat fejez ki, régiebb, eredetibb annál, mely pusztán birtoklást tesz. Ezért, még ma is a valódi magyar nyelv több szókötési formában ismeri possum-hoz közelítő értelemmel, mint birtoklást jelentővel. „Nem birja elvégezni a munkát“ — „annyit vállalt, hogy nem bir vele“ — „indulatos, nem bir magával“ — „egy idő óta beteges, nem birja magát“ — „jól birja magát, mióta az ipa vagyona rászállott“ — „birja még ez a kalap“ — „a ki birja, marja“ — „rábirta magát nagy nehezen“ — „birja a ló a szekeret, a szekér is a terhet,“ — „megbir a jég“ — mindez, s lehet még több is, nem a birtoklásra, hanem a tehetségre vonatkozik. Sőt a második, a possideo értelem, már átvitel útján származott az elsőből, úgy hogy a bir őseredetileg nem a vagyon lételét, hanem az a feletti szabad rendelkezést, uraságot jelent. Világbiró Sándor, nem a ki a világot birja, (possidet) hanem a ki uralkodik a felett, (latinul az armipotens kaptájára üthető mundipotens fejezné ki). „Szegény ember szándékát boldog isten birja“ — (nem habet, se nem possidet) rendelkezik fölötte. „Vasvesszővel birja (angolul: he rules, he sways) ellenségét“ azaz hatalma van a fölötte, ura, parancsnoka. Ajánlom e szép, erőteljes értelmet nem csak fordítóink, de ki-

*) Rokon ezzel az ily kifejezés: „olvasva elmenne a cigányok közt. Sz.

vált eredeti költőink figyelmébe. A *biró* sem azt jelenti, a ki birtokol, nem is azt, a ki ítél, hanem a kinek hatalma van a törvényt végrehajtani, a ki *potens*; minél az erdélyi *dulló*, (kétséges *Gyula* eredetét mellőzve), egy fokkal még keményebben jelzi az anyagi erőszakot a végrehajtásnál. — A második, a *birtoklási* értelem alárendeltségét mutatja már az is, hogy míg az elsőt, mint láttuk, a nép nyelve több szókötési alakban, többféle ragozással használja, itt egyedül a *tárgyesetre*, így is csak néhány kifejezésre szorítkozik. „Ki birja most azt a pusztát;“ nem jó lenne: „ki bir a pusztával?“ tárgyeset kell hozzá. De tárgyesetben sem jó volna: „ki birja ezt a lovat? — ezt a pálczát? ezt a kalapot?“ úgy hogy még itt is a vagyon *létele* mellett benn van az eredeti fogalom, hogy az a vagyon egyszerűen oly természetű, mely urrá, függetlenné teszi a birtokost; tehát nem ingó, veszendő birtok. „Ezt a földet a szomszédom birja“ helyes, ép úgy, mint: „ez a föld a

szomszédomé;“ de már ez: „Péter sok pénzt bir“ nem jó, mert a magyar a pénzt nem tekintette a *hatalom* biztos és maradandó kutféjének. — „P. sok pénzzel bir“ — ezt a romlatlan ép magyar nyelv nem ismeri *); de az írói nyelv nagyon régen befogadta, innen, ha teljes kiküszöbölése nem sikerül, ajánlatos, hogy a stalista inkább kerülje, mint keresse. Elvont fogalomra vinni pedig: „P. jó erkölcsrel bir“ — vagy éppen: „jó erkölcsöt bir“ majdnem hazaárulás; ellenben személyre lehet, tárgyesetben, s Petőfi nem magyartalanul zengi:

De ha *téged* birhatnálak,
E viláért nem adnálak.

A. J.

(Folytatjuk.)

*) Sajátságos az a nyelvhasználat. „Bir földdel, házal“ — „bir földet, házat“ így mondva egyaránt népietlen. De participiumban: „jó módú, házzal, földdel biró ember“ már van akármennyi; ellenben „házat, földet biró meg nincs: noha kérhetem: „ki birja ezt a házat, ezt a földet? megfordítva pedig nem kérhetem: „ki bir e földdel, házzal?“ — Ily finom árnyalatok daczolnak minden szabálylyal, itt eleven nyelvérzékre van szükség.

BELIRODALOM.

KÖLTEMÉNYEK Szász Károlytól. Első és második kötet. (Heckenast, Pest. 1861.)

(Vége.)

És most, *musae, paullo majora canamus!* Azaz nem mi, hanem költőnk mondja ezt, kinek itt következő (utolsó) szakasza: *Haza, Történet* collectiv címet visel. Eleinte, mint igaz erdélyi ember, *szűkebb* értelemben veszi a haza nevét; első pár költeményén e kizáró honfűség látszik, a mi egyébaránt költőnek jobban áll, mint a ki prózában tesz ily különbséget. A költő hazája nem mindig a politikai haza, lehet egy tartomány, vidék, sőt falu is; az a meleg fészek, honnan kiröppent, hová édes emlékei vonják vissza, hol érzelm világa melegebb, otthonosabb . . . a költő nagyon anyás gyermeke — *Mutterlandjának*. Ki venné rossz neven, ha Petőfi melegebb vonzalmat hirdet a pusztá, Kis-Kunság homokpusztái iránt, mint más vidékei iránt a hazának. Szászt sem rovom tehát meg, hogy midőn hazát emleget, specialiter a Maros tájaira gondol: de az ily költeményeket nem tettem volna *legelő*. Ki a főcímet: *Haza*, s a kezdő vers címét: *Hazámhoz* olvassa, nem arra van előkészítve, hogy az „engere Vaterlandslicke“-vel találkozzék mindjárt a küszöbön,

— legalább én úgy jártam vele. Ezt csak mellesleg.

Egyébaránt a „Hazámhoz“ kedvesen írott dal. Rhythmus és öszhang semmi által sincs megzavarva, az érzelem igaz és meleg. Különösen talál, midőn: kérdi a sebes folyótól, miért hagyta el Erdélyt. (Mert sok folyónk onnan jó, s mind kisiet onnan, oda *be* egy sem.) S midőn a kis csillagot a látkör szélén havasi pásztortűznek nézi. „A Maroshoz“ is szépen van írva, jó *allegoria*, de kissé elnyújtott, s magyarázatos. Nem elég, hogy végül három verszakra át fejtegeti a „mese értelmét“, „jó előre már *dölt* sorral szánkba rájga:

Intő példa nekem a te sorsod.

Mennyivel szebb Petőfi „Két vándora“ hol minden magyarázat nélkül magát ismerjük fel a „fiuban!“ A nagyon kimagyarázott allegoria, mint az explicált élcz, elveszti minden élet. A „Magyar zene“ közhelyekből indul, de aztán neki megszokja s megkapja kellő emelkedését. Csupán az a rossz rím elül is, hátul is: hol éppen a legjobb rhythmus kellene! A „Szerelm és Honfibi“ — sekélyes. A *czim* és *négy első sor* megmondja egész gondolatját, a többi csak ezt magyarázza, ürgeti forgatja. Ime:

Szerelem és Honfibu.

Pásztorláz a hegy tövében (szerelem)

Felleg a hegy tetején (honfibu.)

Öröm az ember szívében (szerelem)

Bánat és gond a fején (honfibu.)

a többi fejlemény pusztán annyi, hogy a felleg (honfibu) ködöt hoz, s e köd kioltja (?) a pásztor tüzet (a szerelmet). A vers, ha nem nyúlik, szakad. „Adb-el-Kader“ (haza-e, vagy történet szerzőnk irányában?) tárgyias; bérangeri accentusból, de szépen meg van írva. Csak abban sejtek valami sikamlást, hogy a puszták fia elébb „nem kéri kardját“ de azután *puskáját* igen, s végre azt is megvárja, hogy *kardját* vissza adják, melytől „csak erőszak fosztá meg“ . . . Nem tudom, *progressió*-e ez, vagy *ellenmondás*. „Kerényi Frigyes“ a jobbák közé tartozik, jól kelti, folytatja, s kitűnően szép utözengéssel hagyja bennünk a hangulatot. „Garai“-ban sok az alkalmiság: mire való „Fényes ősoket“ „királyi nemet“ emlegetni, a mire ő maga is elmosolyodott volna? s a nőjére, gyermekeire vonatkozó hely nagyon prózailag-practicus felhívása a közrészvétnék. Szép mozzanatok hiával ez sincs különben. „A szalk-szentmártoni csárdának“ csupán *vége* az, a mi *érőt ér*, a többi „széle a derelyének.“ Semmi új „Petőfi *ujabb* költeményeiben“ azaz nem a két kötetet értem, hanem a két versszakot Szász nál. A „Testvérek“ . . . (a menekültek) „sem nem rossz az, sem nem jó“ de nem is „mind csak hiabavaló.“ Vége felé jól fordúl. „Kazinczy“ és „Széchenyi emlékezete“ . . . hadd ne szóljak ezekről. Ismeri a közönség mindegyiket. Mindegyiknél bizonyos összehasonlításba kellene ereszkednünk, a mi e daraboknak akár előnyére, akár hátrányára ütne ki, épét zavarna itt vagy ott. Annyit mondhatunk, hogy a legjobb költő is ily alkalmakkal, nem tehet róla, ha némileg a színházi diszitő ecsetjével fest, csupán az a kérdés, melyik jobb *decorator* s *művész* egyszersmind. E kérdést két fél dönti el: a nagy közönség, s a műértő kisebb rész. „Kazinczy emlékezete“ alkalmával e kettő, úgy látszott, meghasonlék; „Széchenyi“ iránt az egyik félnek nem volt alkalma összehasonlítólag nyilatkozni. — Végül: „A nagy év“ jól rekeszti be mind az (1860-dik) évet, mind a kötetet.

Mi is berekesztenők, az olvasó nagy könnyebbségére, vizsgálatunkat, ha Szász K. még néhány, az elbeszélő nemhez tartozó költeményt is nem irt volna, melyekre vonatkozik e szakasz címében a *Történet* szó. Ezek: „Aquiléja;“ „Salamon átka;“ „A herezeg solyma;“ „Negyedik Béla;“ „Otto király;“ „A bujdosók;“ „Éji harc;“ „Hunyadi László;“ „Ének Mátyás királyról;“ „Bánfi Dénes csókja.“ — Az utóbbi, forma s tartalom tekintetében, valamennyi közt leginkább megfelel az e fajta elbeszélés (románcz, ballada, stb.) igényeinek. Egy határozott indokból (a *csók*) ered ki, s ahhoz mind végig hű marad, ámbár a

kütfő, (Cserei) honnan szerzőnk tárgyát meríté, igen alkalmas lett volna arra, hogy complicált motívumaival a költőt zavarba hozza. S a cselekvény nemcsak Béldi boszujában nyilatkozik, nem csak azon igen találó vonásban, mikor a halálos okirat aláírásától vonakodó Béldit Teleki a *csók* ügyes s nagyon alkalmoszerű említése által bőszi fel; hanem sokkal szebben a Bánfi lélek állapotjában fejlődő tragicum által. Bánfi bűnhődik *egy csókért*, azaz valamennyi kisebb nagyobb hűtlenségért, mit neje ellen elkövetett. De a nő megbocsátotta ezeket a boldogtalannak; ki a *megettérés* édes hitével alszik, álmodik immár hitvese kebelén. Mily öröm volna élni ezután! de a *sors* nem oly kegyelmes, mint a szerető feleség: ott zörget az ajtón a *hiúntetés*, a halál. A kegyelem hozó követ megjelenése azonban mit sem lendít már a cselekvényen. Csak arra való, hogy a megtörtént kivégzést (a hozott „szönyeggel“) hatályosan jelentse a költő. Ha e kegyelemposta elindulása mingyárt a Csákié után beszövetik, az olvasó feszültebb érdekléssel fogta várni a kifejlődést. Nem olesó hatás-vadászat az ilyen, mikor t. i. az *egymás mellett történő*, s mintegy *verseny*t futó *eseményekről* lerántjuk e leplet, hogy a néző tisztán lássa, s remény s kétely közt hanykodik, melyik lesz a győztes. Roszabb ennél a *meglepés*, ha oly váratlanul jó valami, mint itt végül a kegyelmi hir. Legroszabb, ha a költő azáltal akar érdeket gerjeszteni, hogy oly remény s félelem közt himbál, melyekről utóbb kiséül, hogy csupa *vak lárma* volt. Jelen esetben a kegyelem hírnök korábbi elindítása nem lett volna az. — Még a „Salamon átka“ tüntet fel erőteljes balladai *benső* mozzanatot, mely ott culminál midőn Salamon felkiált: „Nézd! megvan még szemem világa“ — s általában e költemény *benső* alkata egészen balladai, de külseje annyi *leiró* elemet szedett magára, oly magyarázatos, sok szóval járó, hogy versnek lehet jó vers, de nem ballada. Megfordítva, más darabjaiban szerzőnek, van külső, nincs benső balladaiság. Ilyen Aquiléja, IV. Béla, Ottó király, A bujdosók, Éji harc, Hunyadi László. Mindezek nem belülről fejlenek kifelé, hanem a külső hang által akarják fedezni a benső (t. i. költői) cselekvés hiányát; a krónikai szerkezetet. S e fölvett külső hang is nem egyszer kölcsönözöttnek — már tudva nem tudva, — de kölcsönözöttnek tetszik. Nem én mondom ezt, mások is úgy találták. Szerző, ha *elbeszél*, úgy látszik még inkább ki van téve annak, mit az általános jellemzőskor mondtam róla, hogy t. i. nincs elég ellenállási ereje, hogy idegen hangulat erőt ne vegyen rajta. Ez nem azt teszi, mintha nem adna eredeti képeket s szépeket, de minden esetre azt, hogy tárgyán kívül még a minta is ott lebeg előtte, s ez meglátszik a művén. — *Aquiléja* az ismeretes gólya mondát adja, tehát a nagy hűn vezér egy taktikai fogását, *kül eseményt*, minden cselekvés nélkül, ha csak Attila gyávaságig dühöngő jellemrajzát annak nem vesszük. E „*bösz*

királyra a hadak *nem is figyelnek*“ (142 l.) aztán káromkodik: „Verjen meg Hadur haragja!“ alább is hadai „elnémulnak ijedségben a *dühhel* mondott szavakra“ (147). Nincs e hősen méltóság: Attila történetileg sem ilyen dühöncz. A „czitromok hazájának“ szép leírása élül magában jó: „sed non his erat locus.“ Ily szende nyitány nem való e harcziás operához. A nehéz versalakban szerző könnyűsége mesteri — olykor mesterkéltsé is (*Éj a héja, Aquiléja* stb.) — Rokon ezzel az *Éji harez*, a mennyiben ez is csupán *külső* hadi cselekvényt, Hunyadinak egy éji cselét, dolgoz fel. Megverni az ellent, észszel vagy kézzel, dicső dolog; de pusztán magára nem költői cselekvény. Még a tulajdonképeni epepeában is, melynél pedig a külső tények oly nagy szerepet játszanak, kell lenni, s van is benső mindig. — IV. Béla igen jó accordokból megy; de az alapeszme, min sarkallik, egy oly előrefogant gondolat, melyenkről már főnebb, szerzőnk némely allegoriás elbeszélései alkalmával, emlékeztem. „Az *egyén* elveszitheti életét a becsületért — ez a kigondolt maxima — de a *király* a haza megmentését még az egyéni becsületnél is többre kell, hogy tegye.“ Főntebb megmondottam az ily parázson befektetett alapigazságokra észrevételemet, fölösleges ismétlenem. Csak azt teszem még hozzá, hogy ha valamely epikai faj, úgy bizonyosan a balladaféle az, melyben szükség, hogy az alapeszme *érzéssé* olvadjon mintegy; mely legkevésbbé tűri az ily „tanulság“-szerűen elvonható maximákat. *Hunyadi László* cselekvénye benső volna, de az ismeretes mozzanatokon kívül, melyek a historiában is kikerekednek, semmi újat nem látok benne, kivéve a külső ruházást; ugyan ez áll a *Bujdosókról*; *Ottónak* pedig semmi alapeszmeje nincs; Vagy *érzést* említve: melyik részen van itt a *sympathia*? *Ottón*én nincs, mert az kudarcot vall, a leányén nincs, mert azt nem is látjuk. Tehát *Aporén*? de miért? Annyit látunk, hogy ellopja a koronát: de a lopás, rablás magában nem költi rokonszenvet iránta. A történet sem igen magasztalja ez erőszakosságért *Aport*; költeményben pedig valami *plausibilis* indok kellene rá. Itt nincs. Ellopta, addig van. Még két elbeszélés volna — *Garai modorában* — „*A herczeg solyma*,“ és „*Ének Máttyás királyról*.“ — Az első némi legenda szinezet ömlik el, félcsozás peripeitiákon fordul le, melyekhez hit is kell; a másik jó beszédes elbeszélés a nagy királyról, ki itten kevésbbé nagy; kivált a 195 l. első versszakában

levő töprenkedést én nem adtam volna szájába. Oly közönségesen hangzik:

„Akármit ád az isten, most megkísértem ezt!“

Szász Károly mintegy 15 évi lyrai munkásságának eredményét ez elég szerény két kötetbe szorította össze. Bizonynyal többet írt: e gyűjtemény már válogatáson ment keresztül. Mégis mennyi a gáncs ellene! Azt akartam volna-e, hogy kihagyjon minden olyat, mi ellen egy vagy más tekintetben észrevételet tevék? Oh nem. Azonkívül, hogy ily tulszigorú válogatás a szerző részéről — kinek minden verséhez tapad egy-egy kedves emléke, melyért azt kihagyni sajnálja, — csaknem lehetetlen; idegen rostáló pedig (példa rá *Kazinczy*, *Himfy* és *Berzsenyi* irányában) gyakorta legjobb akarattal is igazságtalan az író iránt; — azonkívül, mondom, a költő-egyéniség határozott jellemzésére, tehetségének méltatására szükséges, hogy írói munkásságának *igen nagy* része ne legyen elrejtve a közönség elől. Szerencse s nagy előny, kétségkívül, ha valamely író annyira állhatatos, hogy sokat irván, csak azon egyet-kettőt bocsátja világ elé, mely teljesen sikerült; de az ily író méltatásában aztán könnyen is tévedhet a kritika érdeméül számítván be nemcsak a mit *írt*, hanem a mit, e sikerültekből következtetve, *írhatott volna*. Szász eleget adott arra, hogy költészetének mind erényei, mind hibái kitűnjenek. Ezek után képe, egyedisége határozottan áll előttünk. Nem akarom az osztályzás, rangkimutatás nagyon relatív mértékét venni elő, hogy őt ahhoz mérjem: csupán annyit mondok e részben, hogy számos *első* rangu tulajdon mellett vannak nála fogyatkozások, melyek alább szállítják róla ítéletünket. Mindazáltal jó és szép tulajdonai: az érzület s előadás nemessége, tanulmánynyal párosult izlés, — ott, hol igazán s mélyen — nem futólag — érzett, az érzelemnek is hatályos kifejezése, a nála gyakran, a nélkül hogy subjectivitását levetkezné, előtérbe nyomuló gondolat, a könnyűség, melylyel egy-egy alanyi hangulatba ring, a dús szinpompa, öltöztetés, a nyelv ügyes, tanult kezelése, a versidomok alkalmazásában, sőt teremtésében, a hangzatos rimek feltalálásában nyilatkozó bravour, stb., tisztelt nevet és számos olvasót biztosítanak részére; mint *ellenhatás* pedig az elpóriasodó izlés ép azon éveiben, melyekre költői működése esik, e működés úgy tekinthető, mint valódi irodalmi szükségesség. És most béke velünk!

ARANY JÁNOS.

T Á R C Z A.

S Z E M E R E P Á L H O Z.

(Pest, januárban, 1850.)

P A P E N D R É T Ö L *).

Ne mondd, hogy vén vagy már, szépnek, jónak papja,
 Én vagyok a vénebb, tiéd csak az idő.
 Hiszen remélsz még, s mondod: hogy reméljünk,
 A multak díjában miénk a jövődő.

Oh, a reménységet égiek kegyelme
 Drága ajándokul gyermekeknek adja;
 És boldog a gyermek szellemparipáján,
 Boldog, miglen ötet a földön nem hagyja.

Engem ott hagyott már; elröpült, mint ágról
 Lombok hullásával a költöző madár.
 Az én szép tündérem, az életnek álma,
 Szívembe, lelkembe még csak hálni sem jár.

Mit is keresne ott, hol ágya elpusztult,
 S készül a kétségé, melyet vet a bánat,
 Mióta a *szépnek* pitvarán kiléptem
 S hátat fordítottam istenasszonyának.

Mióta elmentem, mióta szolgáltam
 Az ur népe helyett a népek urait,
 Más értelmet bírok életről, világról,
 Nem azt, mely egykoron a szent csarnokba vitt.

Nem jó ez értelmet sem tudni, sem birni;
 Vagy hitet vinni kár az élet zajába;
 Én birtam, én vittem — s ott hagytam temetve
 Ezred magával a csalódás sirjába. —

Emlékezel-e még ama tavaszégre,
 Melynek légében a bölcsek látást láttak?
 Fölzendült az élet, és éggett az oltár,
 Áldoztak a hívők, s vidám bucsut jártak.

Nagy hittel, nagy szóval hogy' járták a búcsut
 Az ó világtól az új világ elébe!
 Pedig küldve nem volt, a ki tudta volna,
 Melyik ut vezet az ígélet földébe.

Háromszínű zászlón három szint hordoztak,
 Melyeknek a vén föld megrendült jelére;
 A nemzet harcra kelt, a nemzet áldozott,
 Kincse nem volt drága, becses nem volt vére.

Azzal gazdálkodott a részeg szenvedély,
 Mely az áldozatnak bérét elkoczkázta;
 S míg a hitleneket borostyánnal fedte,
 Az igaz nagyságot sirjáig gyalázta.

Erény s hazafiság halni ment a harcra;
 Vérök érdemével szörnyek hívalkodtak;
 A bölcsek szavának nem állott a világ,
 Azoknak hitt, a kik legjobban hazudtak.

Nem ugy foly az élet, mint a bölcs szemléli,
 Midőn eszméit a világra bocsátja.
 Zászlókon jól állnak a harc jellényei,
 Melyeknek a vivó csak a színét látja;

És harezol a színért; a szörnyű valóság
 Későn lép elébe végén a csatának,
 Midőn a hazában nincsen boldog ember,
 Csak a kik szent hittel harcban elhullanak.

A kik megmaradtak, azoknak szemében
 Lehullott a tények dicső álorczája;
 Keresik a hitet, és boldogtalanok,
 Annyi a rom, hogy nem akadnak reája.

Rom minden lépésen, sir minden bokorban,
 Melyekből megannyi csalódás sohajt fel!
 Az ember kívánna és nem tud remélni,
 Hol egy egész haza, egy nemzet veszett el.

Mit is reméllene, a ki élt, hogy lássa
 Hamisan az ígét, szeplőzve az eszmét.
 Jaj, a ki megérte Budának romlását,
 Budának romlását — magyarnak elestét! —

*) Elhunyt derék költőnk ez egyik legszebb műve, mint az utolsó sorból is kitészik, ajánlásul volt írva versei gyűjteménye elé, de melynek kiadásában a halál meggátolta, barátinak hagyván fel e szomorú kötelességet. Mindenki tudja, hogy e költemény nem jelenhetett volna meg az akkori sajtóviszonyok közt. Most ez oldalról nem igen tarthatni akadálytól, de igen némi félreértéstől a másik oldalon. Azonban vegyük tekintetbe, hogy a mi keserű vád feljajdul e költeményben, az 1850 táján, mondhatni, általános hangulat volt, midőn veszteségünk óriási fájdalma majd

e majd ama vezér szereplők elleni recriminációban kereste enyhülését. A költő alanyi panaszában ez általános hangulat benyomása tükröződik; tévedne, ki az ő akkori világát mai szemüvegen nézné, vagy a mit ő, mint dalnok, egy sötétebb órában zengett, azt a politikusknak számitaná be. — Hagyjuk pihenni sirján koszorúja ez utolsó levelét; ő remény nélkül szállt oda le; ha mi tovább jutánk azóta (?), ne kárhoztassuk azt, ki elmaradt tőlünk . . . a sirban!

Honnan is jön neked a jövőnek álma,
A ki éveimet már megkétszerezted?
Ki adá, hogy dalra fakadjál akkoron,
Midőn még szellő sem suttog körülötted.

Midőn a hon földé lett gyászos temető,
S vígan élnek, a kik sírásók valának,
Honnan jön ajkadra az a kiáltó szó
Rom és üszök között, síkján a pusztának?

Boldog öreg! . . . midőn a harcznak vad árja
Átdörgött, elsodrott századot, nemzetet,
Isteneid, kiket oly hüven szolgáltál,
Visszaadák neked a gyermekéveket!

Díjul adák vissza a gyermekidőnek
Tündérvilágát, az álmot, reménységet,
Hogy érzékeny szíved már meg ne szakadjon,
Ha meg kelle érned annyi veszteséget;

Hogy a bajvivásban, s halottaink sirján
Ne hazád bukását, ne az enyészetet,
Hanem az örök hirt lássad magaslani,
Kit ural, kinek hajt a jövőendő fejet.

Ne is mondd, hogy vén vagy, a ki tudsz remélni
S nem ijeszt emléke az elmúlt viharnak.
Oh, ha teljesednék reményeid szerint . . .
Ha felderülne még napja a magyarnak! . . .

* * *

És most isten veled! A szépnek oltarán
Elpártolt kegyenczed többé nem áldozik.
E rongyos élet is félig meddig enyém,
Vert úgy a győzőnek fejével tartozik.

Boldog fiuk közé, kiket hozzád vonnak
Szellemjátékaid, többé nem illem én
De a mit zengettem, míg oda illetem,
Tartsa fenn, nevedben, e kisdéd gyűjtemény.

A BOGÁR ÉS A BÁRSONY.

Beszély.

(Folytatás.)

Csibrán szomszéd teljesen azt hitte, no hiszen ez így fog tartani estig, azonban csatlakozott . . . egyszerre csak elállt szeme szája bámultában, csodálatos dolog történt, honnét honnét nem, a Pista is egy kapát vett kezébe s azután oly gyorsan, oly sebesen kezdettek kapálgatni, mint a két legjobb napszámos, kik egymással versenyeznek, fogyott, égett elöttök a munka . . .

Csibrán szomszéd jóízűen nevetgette a dolgot, dehogy háborította volna őket a nagy világért . . . No hiszen még azt sem tudta, hogy Pista ilyen jó dolgos . . . Hát csak akkor nincs inyére a munka, mikor Panni nincs vele.

Csibrán szomszéd elgondolta magában az egészet.

Szegény Pista . . . milyen jó gyerek, azért korhely hát a szegény, mert elbusulta magát hogy az asszonyok meg a szomszéd mindég czivakodnak, abból látja, hogy mind ellenére volnának a soruknak, azért vigyáznak hát úgy, hogy ha még eddig nem tudták, meg ne tudják . . .

S a mint így okoskodott magában Csibrán szomszéd, jó magát egészen kihagyta a játékból, ámde azt bátran is tehetette, mert ő, a mint fejét lesütve elmerült, már valami

olyas féléről kezdett gondolkozni, hogy az öszön a lakodalomra hány akó uj bort kellene venni . . .

Igy jár az ember, ha valamely jelenet nagyon megtetszik neki, akaratlanul oda dobja rokonszenvét, ha jó szive van . . . Csibrán uramnak hogy ne indult volna meg a szive azon a nagy szereteten, a mit látott.

Azok ha csak gyanították volna, hogy egy új frigyos társat nyertek viszonyukhoz . . . a munkát még kétszerezett tüzzel folytatták volna tovább . . .

Csibrán szomszéd, midőn fölpillantott a képzeletében játszó lakodalomból, még csodálatosabb dolgot látott, saját maga tulajdon villáját látta a Panni kezében, s a két fiatal munkája oly gyorsan, oly vig kedvvel folyt, mintha ők is hallották volna azt a muzsika szót, melynek képzelete mellett Csibrán szomszéd az imént már majd csak nem elszenderült.

— Bizony még emberré teszi az a lány azt a Pistát! szolt tetszőleg magában Csibrán szomszéd, s szeme ragyogásával azt mutatta, hogy ha fiatal volna még Csibrán uram, s nem volna Pistának édes apja, bizony még gondolna egyet . . . Most nem gondolt, most csak érzett s érzette azt, hogy

aligha majdnem oly nagyon megszerette azt a remek leányt, mint a fia.

— Ni ni, most meg már a boglyát kezdi rakni a semmiháziak, hogy tudja adogatni a villával az a lány, és hogy birja; a mint látom, szükség se' lesz ma ott én rám, — az igaz, fogadom, hogy formátlan lesz, no de nem rakott még egyet sem Pista életében, ugy tanulják azt . . .

No Zaják szomszéd, de nem érdemled az uristentől, hogy ilyen lánynyal áldott... De szeretném, ha látnád, . . . de szeretném megmutatni neked . . .

E kívánságát Csibrán uram könnyen kielégíthette volna, ha a vizmosás partja által elrejtett Zaják szomszédot látta volna, de szükségtelen lett volna az, mert Zaják uram a nélkül is látott mindent, s a mint nem bánta, hogy a krumpliját kapálni segítenek, ugy nagy bután békén türte a többit is a mit látott, mert valami rettentő nagy dolgot látott abból már előre felvilágosodni sovány lovait illetőleg.

Az este leszállt. A nap eseményei mind a két házhoz meghozták hatásukat . . .

Pista el nem tudta gondolni, hogy mi, de valami különös történhetett odabenn a házban apja meg az anyja közt, mert ugyancsak hallotta a pörpatvart, s midőn este az öreg a bundát kihozta a házból s az istálló ajtóba tette le, hogy ott feküdjék rajta az éjtszaka, akkor már csakugyan látta, hogy össze kellett veszniök . . .

Maga sem tudta mért, de sejtelménél fogva nagyon elszomorodott . . . s ugy ült bánkódva az istálló küszöbön . . .

— Pista te, szólott hozzá az öreg, és régen szólott hozzá ilyen nyájasan, — ne búsulj... Mért nem furulyázol mint máskor?... Ma lehet csak igazán jó kedved! . . . Kedved szerint folyt a dolog . . .

Pista csak nagy szemeket meresztett az öregre . . .

Az öreg alig rejthető mosolygással folytatta tovább.

— Szép boglyát raktatok . . .

— Édes apám uram . . . szólott Pista boldog szemérmeskedéssel.

— Csak menj . . . menj . . . furulyázni édesfiam . . . ha mondom, megérdemli az a lány, hogy kedvet csinálj neki . . .

De már erre Pista nem kérte ma-

gát . . . hanem mindjárt abban a nyomban felindult a ház felé . . .

A Zajákék házánál a ház előtt állott valaki . . .

Pista megösmerte, hogy maga az Zaják szomszéd . . . titkolózva suttogott be a pitarba s integetett, mintha belőlről ki akart volna csalni valakit . . .

— A pitarajtón Panni jött ki . . .

— Mit akar édes apám uram?

— Jere csak a házvégire, édes lányom, — suttogott Zaják szomszéd . . . valamit akarok mondani . . . jere . . . jere . . . meg ne hallja valahogy édesanyád . . . jere . . . jere . . . menjünk még messzebb egy kicsit.

II.

Panni távolról sem merte volna álmodni azt a boldogságot, hogy ő még Pistájával a holdvilágos estéken is beszélhessen, és mégis ugy történt. A mit annyi sohajtásai nem birtak kivinni, a Bogár s Bársony nemcsak oda segítette, hanem édes apja parancsolatjánál fogva kellett Pistának kedvébe járnia . . . s a mi több, Zaják szomszéd a légyott alatt hűséges lelkiismertességgel őrizte a szerelmeseket a sárkányok meglepésétől.

Panninak se kellett több, meg Pistának se, hasznukra tudták fordítani a Bogár s Bársony sorát; már négy szép holdvilágos estve volt . . . és Zaják uram még folyvást csak epedett a kíváncsiság és türelmetlenség kínzásai alatt . . .

Csak akkor vette az első könnyü lélekzetet, midőn a szöke kis lány akadozó hangján így szólott hozzá :

— No édes apám uram . . . tudok már mindeneket . . . megvan az egész . . . soh' se gondolta volna kegyelmed . . . ha a világ végeig törte volna is a fejét . . .

Zaják uram möhó vágygyal nyelte a legkisebb szót, s izgatottan vetette meg vállán a roszt szűrt a másik oldalra . . .

— Hát . . . hát . . . hogy . . . mikép . . . hát valósággal mi módon? sürgeté türelmetlenül.

— Hát, a mint mondta apám uram, a kedvibe jöttem a Pistának, azután én nem tehetek róla, édes apám uram parancsolta . . . hát azután hogy kedvibe jöttem, hát addig meg addig jártam keltem a kedvibe . . .

hogy hát oda vittem a dolgot, hogy hát... a ló... meg a ló... is bele jött a szóbeszédbe... no azután meg, hogy a mienk olyan sovány, az övék meg olyan kövér... hát azután...

Zaják szomszéd izzadott a türelmetlenségtől.

— Hát azután mit mondott?

— Elnevette magát...

— Elnevette magát! kiáltott Zaják örömmel, kapva a szón. Ahán! elnevette magát.. ugy... ugy... no jól van... tudtam... tudtam, hogy fortély van a dologban...

— Lássá, én nem tehetek róla édes apám uram, de...

— Hát...? a fortély?

— Nem fortély volt a, hanem hamisság, édes apám uram, a mint elnevette magát, hát megcsipentette az állam és megcsókolt... én nem tehetek róla...

— Jól van jól, hanem hát azután?...

— Hát azután már nekem is meg kellett eszokolni, hogy a kedvibe legyek, hogy hát meg neharagudjék reám, hogy hát kivéhessem belőle, a mit édes apám uram reám bizott..

— No hát kivetted-e?...

A leány hamisan megrázogatta fejcskáját.

— Ejnye, hogy a... hát nem tudtad belőle kivenni?...

— Nem ám, mert maga se tudta a Pista...

Erre Zaják uram megszédült.

— Jaj te... te... hát már most én mit csináljak neked te!...

— De azután azt mondta ám Pista... hogy majd kitudja ő az édes apjától, mert csak a tudja, hanem hát kegyelmednek még meg kell azt tenni, hogy...

— Hogy mit? mit hogy? az idvességemre mondom, megteszem.

A leány örömiadván kapta meg Zaják szomszéd kezét s örömkönytől ragyogó szemével egész lelkéig benézett...

— És igazán megteszi kegyelmed?

— De hát mit?... azt ugy-e, hogy meg ne mondjam senkinek?

A lány elszomorodott egy kicsit.

— Azt is mondta, hanem még mást is..

— No mit?... hamar no... hadd tegyem meg... hadd mondjam, hogy megteszem; hát ha addig élnek!...

— Jaj, ne mondjon olyant édes apám uram...

— De hát mi a már no?... ne tartogasd olyan soká...

A lány szemérmeskedve alig merte kimondani... talán nem is mondta volna, ha olyan nagyon nem biztatják.

— Hát az az egész, édes apám uram, hogy... hogy... ha oda adna kend engemet a... Pistának...

Zaják szomszéd erre a szóra ijedve nézett jobbra is balra is, ha vajon nincsen-e ott közelében a felesége... jaj volna neki, az arczáról leolvashatná, hogy ő is bűnös valamiben, hát ha még megtudna valamit... de hisz attól az isten mentsen.

Erre a gondolatra Zaják szomszédnak már előre zúgtak a fülei s talán még Panninál is jobban elcsüggedt... s lemondólag mormogá...

— Már ez nagy baj... e már baj... e már valóságos nagy baj ni...

— Hisz ha édes apám uram akarná... elmennék én hozzá szívesen... ha édes anyám nem akarná is...

Zaják uram összekulcsolt kezekkel, fél kétségbeeséssel nézett a földre... de ezekre a szavakra megint csak ijedten nézett fel, ha vajon nem hallotta-e meg az asszony. Szerencsére nem hallotta.

— Könnyü azt mondani! — csak ennyit rebegett — könnyü az neked... de nekem... nekem!...

— Hát már mért?... hát nem merné megtenni édes apám uram, ha már édes szülém így el akar ölni a bubánattal... legalább már édes apám uram ne hagyjon el... ugy is kegyelmed az oka az egésznek...

— Hát hiszen merni merném... de... de... nem tehetem no...

— Mért nem teheti kegyelmed?...

— Azért mert... hát no, ellenségek vagyunk, irigyei vagyunk egymásnak, ... sohasem néz mégcsak egymásra se az a két aszszony, mind a kettő a szemem ásná ki...

— Ejnye, édes apám, lássa, Csibrán szomszéd nem tartana tudom ugy a dologtól...

— Hiszen... ha... ugy voltaképen nem mondom... no de isten bocsá, nem akarlak megcsalni Panni... nem ígérem, mert tudom nem lehet belőle semmi... hanem azt nem bánom, ha hiteted a Pis-

tát vele . . . csakhogy a dolgot megtudjuk . . .

Panni ekkor szomoruan elereszté apja kezét, elfordult, kötényét arczára vonta és elkezdett sirni . . .

— Csak ezt akartam tudni, édes apám uram, rebegé lassu hangon, csak ezt akartam megtudni, hogy ha lesz-e kegyelmednek olyan szive hozzánk, hogy egymásnak adjon . . . most már, míg ez a világ, soha de soha sem mondom meg kigyelmednek . . .

— Mit nem mondasz meg? kérdé izzadó ijedelemmel a lány siráson már a nélkül is zavarba jött gyöngye s csupán feleségétől rettegő szegény ember . . .

— Azt a mit Pista az apjától megkérdezett . . .

— Hát már meg is kérdezte? szólt kapzsian Zaják szomszéd.

— Meg ám! . . . szólt a lány suttogó hangon.

— És azután, hallod-e, hát mért nem mondtad ezt már nekem? . . .

— Azért, mert megigértem a Pistának, felelt bátran a lány, hogy meg nem mondom addig, míg kegyelmed meg nem teszi, hogy édes anyámat rávegye, hogy a Pista felesége lehessen . . .

No erre meg már majd a haló verejték verte ki Zaják uramat . . . Hju . . . hju! de nagy furfang még ez a lány is! . . .

— Hallod-e te . . . Panni te . . . hiszen . . . az elébb csak arról volt szó, hogy én ígérjem meg . . . nem a feleségem is . . . ugy-e? . . .

Panni busan csóválta fejét s lassu hangon felelt . . .

— Arról volt szó, hogy azt tegye meg édes apám uram, hogy az édes szülém is megtegye . . .

— No már e baj . . . e már nagy baj — erre megint csak azt mondta Zaják szomszéd.

— No pedig, ha meg nem teszi kegyelmed . . . nekem a . . .

— Jaj te! vágott közbe Zaják szomszéd, — ne átkozd meg magadat, inkább majd én gondolom ki, hogy valahogy megigérhessem . . . hiszen ha én . . . no ha csak én, de a feleségem . . . Hallod-e Panni, hiszen én megteszem, hanem hátha majd nemhogy megtenné édes anyád, de még megharagszik, nagyon de nagyon . . .

— Az a kegyelmed dolga . . . felelt a titok birtokával fölényt gyakorló leány.

Zaják szomszéd levette kalapját izzadó és füstölő fejről, elkeseredve belecsapott a légbe kezével . . .

— No hát nem bánom . . . legyen meg az isten nevében . . .

— Vigyázzon ám kegyelmed, az isten nevében mondta . . .

— Úgy mondtam, úgy . . . szólt türelmetlenül Zaják szomszéd — úgy, úgy, csak ne szaporítsd a szót . . . bánom is én már . . . ha már így van, hát isten neki! . . .

A lány egy nagy lélekzetvétel után belekezdett a mondanivalójába.

— Most már hát megmondom . . . Hát, édes apám uram, ennyiből áll az egész, mint a kis ujjam, se többől se kevesebből . . . Tudja-e kegyelmed, hogy ezt még csak nem is gondolta volna kegyelmed . . . hogy mitől kövérek a Csibrán bácsi lovai, s mi használna épen úgy a Bogár s Bársonynak? . . .

— De ha nem mondd Panni, úgy soha se' fogom tudni életemben.

— Hiszen a számon van, édes apám uram! . . . most mondom épen . . . hogy csak akkora kis kötélke kell az egészhez, mint a kis ujjam . . . Azt ad Csibrán bácsi is a lova abrakja közé minden holdtöltekor, ekkorát ni, mint a kisujjam, de minő kötelet, apám uram? jaj, apám uram — folytatá szörnyüködve a lány, a világért nem venném kezembe, a mily kötelet ad! a hóhér kezéből való kötelet, olyat, a mire embereket szoktak akasztani, — jaj istenem, bocsásd meg szegény lelkemnek . . . azt bizony! . . .

Zaják uram maga is megrettent egy mákszemnyit . . . s azt kérdi nagy csudálkozással :

— Hóhér kezéből való kötelet? . . . hüüm . . . hüüm . . . a bizony furcsa — s attól azután kövér lesz a ló? . . .

— A Pista úgy mondta . . .

— No, majd meglátom, a Bársony, Bogár mit mond hozzá; nem tudom, nem horkannak-e tőle, beveszi-e majd a természetök . . . No Panni . . . ha szépen neki hiznak azok a lovak . . . az öszön könnyebben haza hozzák az új bort az Agyagosról . . .

Zaják szomszéd még csettentett is ujjával egyet s meglóbálta ingujját, mintha boros palaczk volna kezében, úgy neki vidult

ez örvendetes dolog tudásán, — kis hija volt, hogy hujjut nem kiáltott; annyit mégis adott még hozzá, hogy a kalapot félrébb üté, a fülére.

Milyen boldog, milyen kevély egy ember lesz ő majd, ha a Bogár, Bársony megkövéredik, — hogy fogják nézni, bámulni a Bogárt s Bársonyt mindenfelé a merre csak jár, hogy irigylendik szép fényes fekete szőrü gömbölyü tomporu, vidám apró lovacskáit, melyek kicsinyek ugyan, de mint a bors erősek, s mint az egerek virgongczak, elevenek, — lesznek, ha megkövérednek. Oh, mily szép dolog lesz majd az, mikor a Bogár s Bársony olyan lesz, akár a csattanó, duzzadt alma! . . .

Zaják uram itatta s lecsipette magát e képzelgéssel. . . .

S mind ezt, mind e paradicsombeli örömet, meg lehet szerezni egy parányi piczi kis darab kötéllel!

Ugy ám! . . . de e kötél! . . . most hőkent ám meg, e gondolatra fagyott ám víz-sza a lélek Zaják szomszédba, . . . szép dolog e . . . de hát a kötél hol van?

— Panni te! . . . ugyan te, hát azután

nem tudtál kérni csak egy kicsi kis darab kötelet, legalább úgy próbára . . .

— Nem ért volna az az egyszerrevaló semmit . . . meg azt már Pista se' mert volna adni . . . Hanem ne féljen semmit, édes apám uram, ha már eddig megtettem a kedviért mindeneket, ezután is megtészek; . . . tudja édes apám uram, a Csibrán bácsi kisbíró, hát azt beszélte tegnap is, hogy Mondokon a jövő héten akasztanak . . . hát ne féljen édes apám, a kegyelmed kedviért ezután minden estve beszélek Pistával, hogy megtudjam tőle, mikor viszik itt keresztül a hóhért, azután meg ha . . . ugy . . . nagyon, de nagyon kedvibe járok neki, még azt is megtettem, hogy az apja, már mint kisbíró . . . hát édes apám uramat hajtja ki a hóhért vinni . . .

Zaják szemei felragyogtak az örömtől . . . s miután lánya kezét biztatásával forrón megszorongatta, settenkedve közeledett a Bogár s Bársonyhoz, s őket hizelegve végig veregeté tenyerével, miközben jó izüeket nevetgetett a kötél által nyerendő di-csőség rovására.

ABONYI LAJOS.

(Folytatjuk.)

RÉGEN ÉS MOSTAN.

Harmincz évvel ezelőtt
Midón vártam önt, Honóra,
Nem kérdeztem, hányat üt
A toronyban fenn az óra.

Váramoztam éjfélig
Sóhajtoztam és epedtem;
Hja! ifju, s tüzes valék
S mellé nagysámat szerettem.

Hogyha jött!? . . . oh irgalom
Nem volt hely a sétatéren
Az örömmek, mely ölelt.
Igaz-é? . . . oh szóljon kérem.

Most!? szégyen, de nem nekem, —
Hogyha elmegyek sétálni,
Öröm ha találkozunk,
Oh de már nem tudom várni.

A holdas ábránd helyett
Sokkal kedvesebb az álom,
Nem a lombos fák között
Hanem honn a puha ágyon.

De szükség sem volna tán
Most már a szabadban várni!?
A lányt — harmincz év után
Honn is fel szabad találni.

LAUKA GUSZTÁV.

NEMZETI SZINHÁZ.

Pénteken, jul. 5-ikén, először került színre „Egy csésze thea“ című 1 felvonásos francia vígjáték, irták Nutter és Derlay, fordította Feleki. A kis színmű magában is, de a szereplők sikeres játéka következtében még inkább, könnyű, érdekes és mulattató, habár sem alapeszméjében, sem a helyzetekben nincs valami új — csak a körülmények részletei és a párbeszédnek mutatják azon találékonyságot, s azon társalgásbeli eredetiséget, melyeknél fogva az ily francia apróságok érdekelni szoktak.

Százsor meg százsor felhasznált vígjátéki eszme, hogy a szerelemben lankadó férjet vagy nőt a féltékenység fölébresztése által eleveníti föl a megcsalt, vagy magát megcsaltnak hívó fél. Egy kis lélektani diplomacia, melynek igaz voltát magában nem lehet elvitatni; csak a kivitelől függ, hogy elhithető legyen. Ez azonban még mind nem szolgáltat elég anyagot egy comicus műhöz. A comicumnak már magában a lélektani alapeszmében meg kell lennie, s e vígjáték alapeszméje semminemű fonákságot nem foglal magában, a mi comicus tárgygyá tenné. A szenvedélynek nem esz-telen balfogásai, hanem ellenkezőleg sikeres bölcs diplomatiája van mintegy ajánlólag feltüntetve.

A férj és nő, kik között ama szerelmi diplomacia foly, szintén nem comicus alakok. Az író az ily francia vígjátékok szerzőinek azon közös tévedésébe esett, hogy a vígjátékban tulságosan kerülni akarván az erkölcsbirói szigor, az emberi gyarlóságok és könnyelműségek felett helybenhagyó mosolylyal siklik el. Sokkal jobb kedvű s sokkal inkább fáradozik abban, hogy a nézőnek egy gondoktól ment, derült órát szerezzen, sem-hogy eszébe jutna a vígjáték írók ama komolyabb feladata, melynél fogva hasonló pedantság nélkül, hasonló derültséget idézve elő, épen az emberi gyarlóság és gyengeség rovására nevetessen. Az egyik főszereplő, Villedeuil báró, vonzó fiatal ember. Szép fiatal nejét szereti, becsüli; de e mellett azon, a szerző által igen természetesnek és megbocsáthatónak tartott kis hibája megvan, hogy nemcsak a bálban elhanyagolja nejét s egy más igen szép hölgy foglalja el egészen, hanem még egy színésznővel is nagyon költséges viszonya van, miről neje nem is tud. E férj, kiről elejénte nem tudjuk, hogy nejének méltó panaszaik vannak rá, annyira nem comicus alak, hogy igen józanoknak és helyeseknek találjuk, a miket faggatózó nejének mond a féltékenységről, hogy az szokott oly mértékben féltékeny lenni, kit soha senki sem szeretett még. A néző elejénte a nőt hibáztatja és tartja nevetségesnek féltékeny kifakadásaiért, iro-

nicus megjegyzéseiért, s a férjet, mint elfogulatlan, bizalmat kívánó higgadt férjet becsüli. A nőt, kinek féltékenysége alaposságáról meggyőződünk, s ki később okos csellel hódítja vissza férjét, szintén nem tarthatjuk comicus jellemnek. És valóban se a férj se a nő jellemének alapján nincs comicus elem.

De mindamelllett, hogy az egész mint comicus mű, ily gyöngye alapokon nyugszik, az egészben nem hiányzik a komikai erő. A nő féltékenykedése, azután az elejénte a féltékenység ellen oly bölcsen okoskodó férjnek e szenvedélybe esése sok természetességgel s a comicum azon nemével van elének állítva, mely épen az indulat hű rajzával nevetetet meg.

Van azonban egy mellék személy, ki valóban jól talált comicus alak. Ez egy *Canouflet* nevű, vékony fizetésű hivatalnok, ki szellemileg s társadalmi műveltség dolgában ép oly szegény, mint aranyban. Valami csodálatos eset éjjel a fene-melitett férj és nő bárói szobáiba juttatja. Hogy mi volt az a csodálatos eset, nem adjuk elő. Csaknem hihetetlen, a mit sokszor tapasztalunk a hazai és külföldi vígjátékokban. Hogy különös, érdeklő helyzeteket állítsanak elő, a mai vígjáték írók soha nem hallott kalandokat gondolnak ki. Nagy szükségét érzik ennek, miután a jellem comicuma helyett a helyzetek comicumára fektetik csaknem az egész súlyt. *Canouflet* (Szerdahelyi) magában is comicus alak együgyűségéért s minden oldalról — melyek közül elég legyen felhozni, hogy nyomorult fizetése mellett is a szerencsétlen ember egy színésznőt imád, ki vele csak gunyt üz. Megjegyzendő itt, hogy Szerdahelyi oly eredeti s a részletekben oly találékony módon állítá elének e jellemet, hogy becsületére válik alakító tehetségének. Annyira különbözött más szerepekben mutatott alakjaitól, hogy alig lehetett ráismerni, s elejétől végig nagy érdekléssel és kedvvel kísérte a közönség minden szavát és mozdulatát.

Az azonban egy comicus alakból, ki nem a főszemély, nem kerül ki még egyfelvonásos vígjáték se. A helyzetek comicuma, a félreértés adá meg az egésznek érdekességét. A báróné ez együgyű embernek valami grófi nevet adván, úgy bánik vele, mintha széptevője volna megbujt férje hallatára. A báró rendkívül féltékeny, egészen dühössé lesz. *Canouflet*, kit a báróné valami számtartói állomással ruházott volt fel, föl sem teszi, hogy e dühös ember a báró volna, hanem azt hiszi, hogy az előbbi számtartó, ki azért dühös rá, mivel „helyét elfoglalta.“ Az együgyű hivatalnok tehát némi impertinens kevélységgel viseli magát a bá-

rői férj iránt. Ezen jelenet kétértelmősége volt főérdekű a darabban, s a szerző nagy ügyességgel ugyan, de nem mindig elég kiméletes finomsággal használta fel az utolsóig az e helyzetből folyható minden félreértést.

A kis vigjáték megtetszett a nem igen nagy számu közönségnek, mely nemcsak a darab, hanem Prielle Cornélia (a báróné) finom és hű játéka iránt is nagy elismerést mutatott ki több ízben, s Lendvait is tapsokban részletetvé. —m.—

V E G Y E S.

A m. Akadémia multheti (jul. 2.) ülésében Czuczor r. t. tartott előadást némely képzők-ről a magyar nyelvben. Főleg azon rövidített képzők természetét magyarázta, melyek (mint *kel*, *kel-et* = *kelt* v. *költ*) az igék benmaradó értelmét kihatóra változtatják, s gyakran a gyököt utó más-salhangzóját euphonia kedvéért (*es-ik*, *es-et*, *es-t*, *ejt*) fölcserélik. Elmés. Így lenne már forrad (benmaradó) = *forradt*: szebb hangzással *forraszt* (kiható.) — De ha péld. a *tapad*-ból is így lesz először *tapadt*, aztán *tapaszt*: mit keres a *tapasz* főnév? mit a *horpasz* stb? Ez utóbbiakban, úgy látszik, nem csak euphonicus az *sz* betű, hanem épen oly tősgyökeres képző, mint maga a *d meg t.* — Ezután a titoknok jelenté, hogy a Kovács István féle 120 aranyos építéstani díjra *egy*, — a hölgydíjból: Görögország történetére *négy*, Csillagászati kézikönyvre *három* pályamunka, ugyan e díjból két feladatra *egy sem* érkezett. Lucanus Pharsaliája fordítására az előbbi 6-hoz még egy új pályázó jelentkezett, ki az 1864-ki, helyes határidőhöz tartja magát, így a jutalom addig oda nem ítelhető. Végre Rómer Flóris lt. az oklevél-, érem-, s kéziratgyűjtemény örévé választott.

Ugyancsak az Akadémia hétfői (jul. 8.) ülésében Henszlmann Imre tag érdekesen ismertetett egy részint irodalmi (latin és olasz) részint művészeti (építőmesteri rajzok) tartalmu, a XV-dik század végéről (1489 utánról) fennmaradt s gr. Zichy A. birtokában levő albumot. Értekező megczáfolja a hiedelmet, mintha ez album Mátyás kir. építőmesterének sajátja lett, vagy lehetett volna; mindazáltal oly érdekes régiségnek tartja, mely méltó, hogy vagy az Akadémia, vagy a t. gróf által, kinek birtokában van, kiadassék. Azután Csengery jegyző olvasott Szilágyi Sándortól, a szükséges bevezetéssel, három török levelet a magyar török hódoltság idejéből. Végre a titoknok jelentést tett némely későn érkezett pályairatokról, s ezek sorsa felett határozott az Akadémia, mi majd közzé fog tétetni a lapokban.

— Markó Károly elhunyt jeles festőnk emlékeztére (mint a P. N. írja) a florenczi műbarátok sirboltot emelnek, mely célra gr. Cheraldesca,

kinek antellai villájában a művész sokáig lakott, már ki is bocsátotta az aláírási iveket.

— A M. S. értesül, hogy a kolozsvári ref. collegiumnál a forradalom előtt fenállott *jogakadémia*t ismét visszaállítják. — Azaz nem *jogakadémia* talán, hanem a jogi tanfolyamot a collegiumban, melyet a ref. főiskolákban az is hallgatott, ki hittani pályára készült. Az elkülönözött „jogakadémia“ nevezet a közelebbi fatalis évek gyümölcse a collegiumoknál. Tanuljunk legalább beszélni alkotmányosan s autonomilag.

— A pesti kegyesrendi nagygymnasiumnál az érettségi vizsgálatok *írásban* jul. 15, 16, 18, 19, *szóval* 27. 29 fognak tartatni.

— Arányi Lajos a pesti m. királyi egyetemnél a kórboncztan rendes tanárává neveztetett ki.

✓ A bécsi csillagda következő észleletet közöl a feltűnt üstökös-ről: Az üstökös éjszaknyugotra, mintegy husz foknyira a láthatár fölött (ma már sokkal föntebb jár) a gönczöl szekér közelében szemlélhető. Feje igen világos és nagy, legyező formájú s a zenith felé nyuló aranyszínű üstökkel (nem farkkal, az istenadta, hisz azért *üstökös*) melynek hossza több 90 foknál. Párvonalosan áll a Čapella csillaggal. Kétszázszoros nagyítás mellett ezen üstökös magva kicsinek s álló csillagszerűnek látszik, s jóformán első rangú. (P. N.). Honnan jó? hova megy? azaz pályakörét, úgy látszik, a bécsi urak sem tudják; jelentését, tán még elébb megfejtji a gellérthegyi *csillagda*. „Ez nagy országotokra kár nélkül nem fordul“ mondja Zrinyi is; szerencse, hogy honunk nem nagy ország; van még nagyobb is.

— Gerster és Frei építészek, ugyanazok, kiknek társaságában Henszlmann készítette akadémiai palotatervét, késznek nyilatkoztak a budai magyar népszínháznak saját tervök szerinti építésénél a munkavezetést hazafiságból elvállalni ingyen.

— Megjelent a m. t. Akadémia Évkönyvei X-ik kötetének 4-ik darabja, melynek tartalma: „A puhányok izomrostjairól. Adalékul az izomszövet összehasonlító alkat és fejlődéstanához. Dr. Margó Tivadartól. (Az 5. db., Lukács M. Emlébeszéde, már volt említve lapunkban).

UJ KÖNYVEK *).

- SZIKLÁRI ILONA.** Történeti beszély az ifjúság számára. Irta *Vachott Sándorné*. Ára 1 ft. (Heckenast, Pest.)
- ERDÉLYHONI JOGTUDOMÁNY.** Szerkeszté *Dózsa Elek*. Három kötet. Ára 6 ft. (Demjén, Kolozsvár.)
- HONEYGÉB. B. Kemény Dénes** hátrahagyott műveiből összeszedte s kiadja *Kemény Gábor*. Ára 60 kr. (Demjén, Kolozsvár.)
- AZ 1848-KI ERDÉLYI TÖRVÉNYCZIKKEK.** Második bővített hiteles kiadás. Ára 25. kr. (Demjén, Kolozsvár.)
- MÁSODIK RÁKÓCZI FERENCZ.** Regény hat kötetben. Irta *Jósika Miklós*. 1852. Ára 6 ft. (Heckenast, Pest.)
- MAGYARORSZÁG KÜLÖNÁLLÁSA.** Németország egységének szempontjából. Egy magyar államférfiútól. Fordította *Toldy István*. Ára 1 ft. (Emich, Pest.)
- SZÉKES-FEHÉRVÁR TÖRTÉNETE.** Irta *Csapó Kálmán*. Ára 1 ft. 20 kr. (Ráder, Sz.-Fehérvár.)
- AZ IGAZSÁG ELMÉLETE** és a többi büntetőjogi elméletek, valamint ezeknek leszármaztatott alaptételei és fogalmai. Irta *Liebensteini báró Preuschen*. Fordította *Gyene Gusztáv*. (Gyurián, Emich.)
- Magyar-szentmártoni ÁRVIZKÖNYV.** A vízkárosult magyar-szentmártoniak némi felsegélésére írta *Berecz Imre*. Első füzet. (Hazay és fia, Temesvár.)
- SZATMÁR-NÉMETI** szabad királyi város egyházi és polgári TÖRTÉNETEI. Összeszedte *Sarkadi Nagy Mihály*; rendszerbe ütötte s kiegészítette *Bartók Gábor*, kiadta s nyomatta *Kovács Márton*. (Szatmár.) Ára *Ráth Mór* könyvk.-nél 1 ft. 20 kr.
- ERKÖLCSNEMESÍTŐ BESZÉLYEK.** Növendék leányok számára. *Glutz Jakab* után szabadon fordította *Stankó-Csapliczky Lilla*, nőnövelde tulajdonosnő. Ára 1 ft. (Ráth, Pest.)
- A GIMNÁZIUMI OKTATÁSÜGY TÖRTÉNETE** a magyarországi hely. hitvallásuaknál. Különös tekintettel a hely. hitv. tanároknak Pesten 1860-ban tartott Egyetemes Értekezletére. Irta *Szilágyi István*. (Külön lenyomat a „S. pataki füzetekből.”) (Jäger, S.-Patak.)
- SZÉCHENYI EMLÉKKÖNYV. MDCCCLXI.** A nagykőrösi főiskolai Önképző társulat megbízásából szerkeszték *Rácz Miklós* és *Veress Károly*. A tiszta jövedelem a Széchenyi-szoborra szenteltetik. Ára 1 ft. 50 kr. (Szilády, Kecskemét.)
- MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE.** Az ifjúság használatára. Dr *Peregriny Elek* által. Negyedik kiadás. (Ráth, Pest.)
- POLITIKAI SZÁMTAN.** Jogtudósok, gazdák, kereskedők és iparosok számára, valamint magántanulásra. Irta *Weninger Vincze*. Ára 4 ft. (Ráth, Pest.)
- MAGYARORSZÁG CSALÁDAI** czimerekkel és leszármazási táblákkal. Irta *Nagy Iván*. Kilencedik kötet. 3 és 4 füzet. (Madách-Mednyánszky.) Ára 1 ft. 70 kr. (Ráth, Pest.)
- SZELLEMI OMNIBUS** kejtazásra az élet utain. Irta *Aszalay József*. Első kötet. Második bővített kiadás. (Ráth, Pest.) Ára 2 ft.
- II. RÁKÓCZY FERENCZ** emlékirata a magyar hadjáratról. 1703—1711. Kiadja *Ráth Károly*, akad. tag. (Ráth, Pest.) Ára 2 ft.
- DEBRECZENI ELLENŐR.** Irják *többen*. Ára füzetenként 30 kr. hat füzeté 2 ft. (Telegdi, Debreczen)
- MAGYARORSZÁG KÖZJOGA** a mint 1848-ig s 1848-ban fenállott. Rendszeresen előadva *Récsi Emil* által. Második füzet. Az egész (mintegy 30 ivnyi) munka előf. ára 3 ft. (Pfeifer, Pest.)
- MULTUNK HÖLGYEI.** Hazai történelem. Regényes krónika-modorban magyar hölgyek számára. Irta *Remellay Gusztáv*. Második kötet. (Engel és Mandello, Pest.)
- NEMZETI DALKÖNYVECSKE.** Harmadik, népdalokkal bővített kiadás. Diszkiadás. (Lampel, Pest.)
- KIPFELHAUSER KÖLTEMÉNYEI.** (A szerző arczképevel.) Ára 65 kr. (Emich, Pest.)
- SÁROSPATAKI FÜZETEK.** Protestans és tudományos folyóirat. Egyház és nevelés, tudomány és irodalom körében. Kiadják a sárospataki ev. ref. főiskola tanárai. Szerkeszti *Antalfi János* gimnáziumi tanár. Ötödik évfolyam. III. és IV. Előf. ára 10 füzetnek 6 ft. (Jäger, S.-Patak.)
- SÁROSPATAKI NÉPSZERŰ NAPTÁR 1861.** A sárospataki ref. főiskolai testgyakorló intézet (gimnasztika) javára. Szerkeszti és kiadja *Antalfi János* tanár. (Jäger, S.-Patak.)
- Q. HORATIUS FLACCUS** értelmezve *Szenhalmártony József* által. Két pengő Vj-pénz, FLACCVS! beCseD a Magyarok közt. (Jäger S.-Patak.)
- AZ 1861-ik évi MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS.** Első kötet. 1. füzet. Előfiz. ára egy kötetnek 2 ft. 40 kr. (Ugyanaz németül is). (Osterlamm, Pest.)
- SZÁSZ KÁROLY KÖLTEMÉNYEI.** Két kötet. Ára 2 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- ÁBRÁND** és **VALÓ.** Beszélyfüzér. Irta *Huszt Jenő*. 1 kötet. (Kádár, Rimaszombat.)
- Emlébeszéd **GRÓF TELEKI LÁSZLÓ** m. akad. tiszt. tag felett. Tartotta a m. tud. Akadémia összes ülésében, május 27-én. MDCCCLXI. *Lukács Móricz*, m. ak. t. t. Ára 20 kr. (Emich, Pest.)
- MAGYARÍTÁS A TERMÉSZETTUDOMÁNYOKBAN,** s különösen annak gyakorlati jelentősége. Olvasta a m. tud. Akadémiában május 13. 1861. *Szabó József*, m. akad. lt. Hivatalos kiadás. (Emich, Pest.)
- BUDAPESTI SZEMLE.** Szerkeszti és kiadja *Csengery Antal*. *Negyvenedik* füzet. Ára egy 10 füzetes évi folyamnak 10 ft. — (Emich, Pest.)
- SZÁZ MAGYAR NÉPDAL.** Gyűjtötte s zongora kísérettel kiadta *Füredi Mihály*, a magyar nemz. színház dalszínészeti tagja. Harmadik olcsó kiadás. Ára 3 ft. (Emich, Pest.)
- LAJOS POHARA.** Anakreoni danák három pohárban. Irta *Balkányi Lajos*. (Telegdi, Debreczen.)

TARTALOM.

Visszatekintés. A. J. — „Költemények Szász Károlytól.” Arany J. — Szemere Pálhoz. Pap Endrétől. — A Bogár és Bársony. Abonyi L. — Régen és mostan. Lauka G. — Nemzeti színház. — m —. — Vegyes. — Uj könyvek. —

Arany János, felelős szerkesztő és laptulajdonos.

Kiadó: **Heckenast Gusztáv.**

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehesük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. A szerkesztőség.